

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN PERFORMANS DEĞERLENDİRME SÜRECİNDEKİ DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİNİ KULLANABİLME YETERLİKLERİ, KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ*

Meltem ACAR^{1*}, Duygu ANIL²

¹Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü
²Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

Özet

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin ilköğretim programının ölçme değerlendirme boyutunda yer alan gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarını kullanabilme yeterliklerini, bu araç ve yöntemlerle ilgili karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini belirleyebilmektir. Araştırmada var olan durum ortaya konmaya çalışıldığından çalışma betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ve Kütahya illerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 252 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri için üç bölümden oluşan bir anket geliştirilmiş ve ayrıca görüşme soruları hazırlanarak 15 sınıf öğretmeniyle görüşmeler yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde Microsoft Office Excel 2007 programı kullanılmıştır. Anketten elde edilen verilerin yüzde ve frekans değerleri alınmış yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizi için ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda; sınıf öğretmenleri performans değerlendirmeyi sıklıkla kullanmaktadırlar. Sınıf öğretmenleri gelişim dosyasının hazırlık ve değerlendirilmesinde sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından dolayı zaman açısından ve dosyaların muhafazasında sıkıntı yaşarken, dereceli puanlama anahtarıyla ilgili yeterli bilgilerinin olmadığı, bu aracın kullanımı için ölçme değerlendirme uzmanına gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Gelişim dosyası, performans değerlendirme, dereceli puanlama anahtarı

CLASSROOM TEACHER EVALUATION METHODS TO USE IN THE PERFORMANCE ASSESSMENT PROCESS QUALIFICATION OF ABLE, THEY COMPARISON PROBLEMS AND SOLUTION PROPOSALS

Abstract

The aim of this research is to determine the factors that affect the teachers' capability of using rubric, performance assessment and portfolio in measurement and evaluation period, problem of cross and proposal. Because it's tried to be brought up existence situation, research is descriptive. The work group is 252 primary teachers who are working in Kütahya and Istanbul. For data of this research, a questionnaire which consists of 3 parts is developed and prepared interview questions also interviews with 15 teachers are held. In analysis of the research the statistic programme Microsoft Office Excel 2007 is used. The data which is gained from questionnaire, frequency and per cent is used and for analysis of the data which is gained from the interviews, content analysis technique is used at the end of the research, the evidence shows that primary teachers often use performance assessment. At the preparation and evaluation of portfolio, primary teachers have trouble in both keeping the files of development and controlling the time because of the crowded classes. On the other hand, teachers have specified that they haven't got enough information about rubric and they need an expert of measurement and evaluation.

Key Words: Portfolio, performance assessment, rubric

* Bu makale "Sınıf Öğretmenlerinin Yeni Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Yeterlikleri" adlı yüksek lisans tezinin bir kısmından oluşmaktadır.

* E-posta: meltemacar@gmail.com

1. Giriş

Teknolojinin beraberinde getirdiği bir çok yeniliğe paralel olarak günümüz dünyası artık yaparak, yaşayarak öğrenen, edindiği bilgileri gerçek yaşamına entegre edebilen, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerisi gelişmiş, süreç içerisinde aktif öğrencileri gerekli kılmaktadır. Artık istenen her yönüyle kendini geliştirmiş, yeniliklere açık, araştıran, sorgulayan ve sonuçta özgün ürünler ortaya çıkarabilecek olan öğrenci profilidir. Bu noktada öğrencinin süreç boyunca edindiği bilgileri tek boyutta sınıyarak bir sonuca ulaşmaktan ziyade uzun süreçte öğrencinin farklı özelliklerini açığa çıkarmak amaçlanmalıdır.

Bildiğimiz gibi bireylerin yetiştirilmesi işi en başta öğretmenlere ve ailelere aittir. Bu görevi üstlenen öğretmenlere yol gösterici olacak kaynak ise eğitim programıdır [1]. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bugüne altı ilköğretim programı uygulamaya konulmuştur. Uygulamaya 2004 öncesinde konulan ilköğretim programları ile yeni ilköğretim programının özelliklerini karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda görebiliriz.

Tablo 1. Eski ve Yeni İlköğretim Programlarının Özellikleri

Eski İlköğretim Programları	Yeni İlköğretim Programı
Ürün değerlendirme yapar.	Süreç değerlendirme yapar.
Davranışçı yaklaşımı temel alır.	Yapılandırmacı yaklaşımı temel alır.
Öğretmen merkezlidir.	Öğrenci merkezlidir.
Bilimsel bilgileri öne çıkarır.	Etkinlikleri öne çıkarır.
Herkes için standart davranışlar oluşturmaya çalışır..	Her bireyin kendi bilişsel ve duyuşsal yeterliliğine göre bilgiyi yapılandırmasını öne çıkarır.
Okulun dört duvarı ile sınırlıdır.	Okul dışı etkinlik, gözlem ve gezileri de öğretimin bir parçası olarak yer verildiği görülür.
Bilişsel alanın bilgi basmağı ağırlıklıdır.	Bilişsel alanın uygulama ve analizi öne çıkarır.

Kaynak: [2]

Geleneksel yaklaşımı temel alan, 2004 öncesinde uygulamaya konulan ilköğretim programlarının genel çerçevesine baktığımızda; programlar yapılandırmacı yaklaşımı temel alan, öğrenci merkezli, etkinlikleri ve bireyin kendi bilişsel, duygusal yeterliklerine göre bilgiyi yapılandırmasını öne çıkaran okul dışı etkinlikleri, gözlem ve gezileri öğretimin bir parçası yapan, yeni ilköğretim programının aksine, davranışçı yaklaşımı temel alan, öğretmen merkezli, bilimsel bilgileri öne çıkarmayı amaçlayan, herkes için standart davranışları oluşturmaya çalışan programlardır. Programlarda okul kavramı dört duvar ile sınırlı, öğretmen ise öğreten ve anlatan konumundadır.

Oysaki: yapılandırmacı öğretimde öğretmen öğrencilerin özerkliğini ve girişimini destekleme, öğrencileri merak ve ilgilerini artırıcı sorulara yönlendirme, soru sormaya teşvik etme, öğrencilere benzetme, ilişki kurma ve yaratmaları için zaman verme, sınıflandırma, analiz etme, tahmin etme, yaratma, keşfetme görevlerine yönlendirme gibi öğrenme ortamındaki bazı stratejilere sahiptir [3].

Ayrıca geleneksel yapıdaki programların ölçme ve değerlendirme yöntemleri tek boyutlu ve sonucu değerlendirir niteliktedir. Bu ölçme değerlendirme yöntemleri öğretmene öğrencisini her yönüyle değerlendirme fırsatı sunmamakta, yapılan değerlendirmeler öğrencinin ürününü değerlendirmekte, süreci dikkate almamakta ve daha çok bilişsel alanın bilgi basamağının ölçülmesine olanak sağlamaktadır.

Nitelikli bir eğitim sağlayabilmek için öğrencinin yüksek düzeyde düşünme yeteneklerinin ve gelişimiyle ilgili değişimlerin objektif olarak ölçülmesi gerekir. Ölçmedeki amaç, öğrencinin kazanımlara ulaşma düzeyini tespit ederek yerinde ve zamanında önlemler alabilmek olmalıdır. Bu yüzden öğretmenin objektif olarak yaptığı değerlendirmeye öğrenciye tarafsız ve doğru bir geri bildirim verilmiş olur.

Programda yer alan ölçme ve değerlendirme yöntemleri de buna yönelik olarak süreci temele alan, öğrencilerin kendi kendilerini ve farklı potansiyel alanlarının değerlendirilmesine fırsat tanıyan yöntemlerdir. Aşağıdaki tabloda eski ve yeni ölçme değerlendirme yöntemleri karşılaştırmalı olarak tablo halinde sunulmuştur.

İlköğretim programında yer alan yeni ölçme değerlendirme yöntemleri, geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin aksine süreç odaklı, öğrencinin gelişimini de izleyen, değerlendirmeyi öğrenmenin bir parçası olarak gören yöntemlerdir. Değerlendirmede birbirinden bağımsız, ezbere ve kolay öğrenilen bilgiler yerine birbirine bağlı, iyi yapılandırılmış, anlamlı ve derin öğrenilen bilgiler ele alınır. Yeni yöntemler bilimsel anlama ve mantık üzerinde durur. Değerlendirmede amaç öğrencinin bilmediğini öğrenmek değil, ne anladığını öğrenmektir. Bu noktada

değerlendirmeyi yapan sadece öğretmen değildir, öğrenci de değerlendirmeye katılır (öğretmen ile beraber, grup değerlendirmesi ve kendi kendine değerlendirme). En önemlisi de program, geleneksel ölçme yöntemlerinin yanında yeni ölçme yöntemlerinin teşvik edici olarak kullanılmasını öngörmektedir. Programda bu amaca hizmet eden ölçme araç ve yöntemlerinden bazıları; performans değerlendirme, gelişim dosyası, dereceli puanlama anahtarı, kavram haritaları, proje, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, kendi kendini değerlendirme, grup ve/veya akran değerlendirmesi, kelime ilişkilendirme, drama, görüşme, yazılı raporlar, gösteri, posterdir.

Tablo 2. Geleneksel ve Yeni Ölçme Değerlendirme Yöntemleri

Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri	Yeni Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri
Öğretme ve öğrenmeden bağımsız bir değerlendirme	Öğretmenin ve öğrenmenin bir parçası olan değerlendirme
Ezbere, kolay öğrenilen bilgileri değerlendirme	Anlamli ve derin öğrenilen bilgileri değerlendirme
Birbirinden bağımsız parçalı bilgileri değerlendirme	Birbirine bağlı, iyi yapılanmış bir bilgi ağını değerlendirme
Bilimsel bilgiyi değerlendirme	Bilimsel anlamayı ve bilimsel mantığı değerlendirme
Öğrencinin bilmediğini öğrenmek için değerlendirme	Öğrencinin ne anladığını öğrenmek amacı ile değerlendirme
Dönem sonu değerlendirme etkinlikleri	Dönem boyunca devam eden değerlendirme etkinlikleri
Sadece öğretmenin değerlendirmesi	Öğretmenle beraber grup değerlendirmesi ve kendi kendini değerlendirme

Kaynak:[4]

Yapılan çalışmalara ve gözlemlere göre sınıf öğretmenleri ders içi ve dışı çalışmalarında değerlendirme için bu yöntemlerden ağırlıklı olarak performans değerlendirme ve gelişim dosyasını kullanmaktadır. Bu yöntemlerin kullanıldığı bir değerlendirmede öğretmenden bu yöntemler ile belirlemiş olduğu öğrenci başarısını uygun standart ölçütlere dayandırabilmesi için dereceli puanlama anahtarını kullanması beklenmektedir. Öğretmenlerin bu araç ve yöntemleri sıklıkla kullandıkları göz önüne alınarak kullanımda yaşanması muhtemel sıkıntıları açığa çıkarmak ve buna yönelik önerilerde bulunabilmek amacıyla araştırma kapsamında bu araç ve yöntemler seçilmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda seçilmiş olan performans değerlendirme yöntemi, öğrencilerin gerçek yaşam problemlerine akademik bilgilerini uygulayabilme ve bunu bir problem üzerinde gösterebilmeleri ile ilgilenir, öğrencilerin öğrendiklerini gerçek durumlarda göstermelerini sağlar [5]. Brualdi [6]'ye göre ise, performans değerlendirme kısa süreli doğru yanlış cevapları ile yapılamaz. Bir insanın başarı ya da başarısız olduğunun bazı dereceleri vardır ve bu derecelerin farklılığı hakkında karar verebilenin bir yolu performansı değerlendirmektir. Büyüköztürk [7], performans değerlendirme yönteminin amacını, öğrencilerin uzun süreli öğrenmelerinin bir fonksiyonu olarak tanımlanabilen yeteneklerin değerlendirilmesi olarak tanımlamaktadır.

Performans değerlendirme öğrencilere sunmuş olduğu performans görevleri aracılığıyla gerçek yaşamla bağlantılı olarak öğretimle öğrencinin günlük yaşantısını bütünleştirmektedir. Buradan yola çıkarak da yapmış olduğu değerlendirmeler gerçekçi nitelik taşımaktadır. [8] Bu aşamada dikkat edilmesi gereken nokta performans değerlendirmede verilen görevlerin öğrenciye uygun olmadığı durumlarda uzun zaman gerektiren değerlendirme sürecinin olabileceğidir. Ayrıca öğrenciye verilen performans görevlerinin yapımında bilgi toplama ve ürünün ortaya konulması sürecinde ailelerin çalışmaya olan katkılarının sayısı fazla olabilmektedir. Bu durum hem öğrencilerin verilen performans görevleri sayesinde kendilerinden beklenen bilgi ve yeteneklerin kazanımına engel olur hem de öğrencilerde bu çalışmalara karşı ilgisizlikler gözlenebilir [9]. Bu yüzden, öğrenci başarısını güvenilir ve geçerli bir şekilde performans değerlendirmeyi kullanarak belirlemek isteyen bir öğretmenin bunun için sahip olduğu bilgi ve deneyim yeterli olmalıdır [10].

Çalışmanın amacı doğrultusunda seçilen diğer bir ölçme değerlendirme yöntemi olan gelişim dosyası, literatürde “Kişisel Gelişim Dosyası”, “Ürün Seçki Dosyası”, “Öğrenci Ürün Dosyası” olarak da isimlendirilmektedir. Gelişim dosyası, belli bir zaman dilimi içerisinde tamamlanan farklı okul ödevlerinden oluşan performans serileridir. Görevler konu içerisinde oldukça farklıdır. Gelişim dosyası, belli bir zaman diliminde doğal olarak oluşan becerileri içerir ve öğretmen-öğrenci işbirliği ve birlikteliğini yansıtır [11]. Gelişim dosyası öğrenciler için yararlı olan öğrenme sonuçlarının iyi bir eğitimle kontrol edilmesini sağlar. Gelişim dosyası sadece yararlı olarak yapılan şeyleri değil, aynı zamanda da üç kişi (öğretmen, öğrenci, veli) arasındaki iletişimi artırmak için de kullanılır [11]; çünkü

gelişim dosyasının değerlendirilmesi öğretmen, öğrenci ve veli katılımı ile yapılır [12]. Öğretmen, öğrencinin uzun bir periyottaki çalışmasına bakarak gelişimi hakkında bilgi edinir. Sonuç olarak, öğrencinin geliştirilmiş kabiliyetlerinin kısa bir fotoğrafını oluşturur; ancak gelişim dosyasının oluşturulma ve değerlendirme süreci öğretmen ve öğrenci için oldukça uzun bir zaman gerektirmektedir. Değerlendirme için sadece tek bir yöntem kullanmayan öğretmen için zaman açısından bu durum ve ayrıca dosyaların muhafaza edilmesi büyük bir problem olmaktadır. Bunun yanı sıra öğretmen gelişim dosyalarının puanlamasında önyargılar içinde olarak tarafsız ve dürüst davranamayabilir [11].

Performans değerlendirmenin ve gelişim dosyalarının değerlendirilmesinde dereceli puanlama anahtarının kullanılması gerekir. Dereceli puanlama anahtarı literatürde “Rubrik”, “Puanlama Yönergesi”, “Değerlendirmeye Esas Ölçütler”, “Değerlendirme Ölçeği”, “Değerlendirme Formu” olarak isimlendirilmektedir. Dereceli puanlama anahtarı, öğrencinin bir çalışmada (kompozisyon yazma, sözel gösteriler, bilimsel projeler gibi) yapılandığı cevapların niteliğini değerlendirmede kullanılan bir puanlama aracıdır [13]. Dereceli puanlama anahtarlarının nerede ve ne zaman kullanılacağı düzeye veya konuya bağlı olmaktan çok değerlendirmenin amacına bağlıdır [14]. Kutlu ve diğerleri [15]’ne göre dereceli puanlama anahtarı öğrenciye değerlendirmede kullanılacak olan ölçütleri sunarak öğrenciyi süreçten değerlendirme hakkında haberdar eder. Yıldız [16]’a göre, daha bireysel ve ayrıntılı geri besleme çalışması yapılmasına olanak sağlar. Genel olarak diyebiliriz ki, dereceli puanlama anahtarları değerlendirmede en az iki fayda sağlar. Birincisi; sınavın belirlenmiş ölçütlerine ulaşmak için destek, ikincisi; öğrencilerin performanslarının nasıl geliştirileceği ile ilgili dönütler sağlamasıdır [14].

İlköğretim programının, bu aşamada öğretmene sunduğu bu ölçme değerlendirme araç ve yöntemleri, geleneksel araç ve yöntemlere nazaran bunları destekleyen, tamamlayıcı ve öğrenci hakkında daha detaylı bilgi sahibi olunmasını sağlar niteliktedir. Program bu araç ve yöntemleri sınıf öğretmenine sunmuştur; ancak öğretmenlerin almış oldukları eğitim bu araç ve yöntemleri kullanabilmeleri için ne kadar yeterlidir ve mevcut koşullarda bu araç ve yöntemler ne derece uygulanabilir? Bu açıdan baktığımızda farklı yapıdaki sınıf öğretmenlerinin (mezun oldukları okulların farklılığı) programı kısa sürede uygulamaya dökmeye elbette ki sıkıntılı bir süreç olacaktır.

Bugüne dek yapılmış olan araştırmalar ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler ışığında görülüyor ki sınıf öğretmenlerimiz bu araç ve yöntemlerin kullanımı ile ilgili ciddi problemlerle karşı karşıyadırlar. Bu araştırma; sınıf öğretmenlerinin ilköğretim programında yer alan bu ölçme değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanabilme yeterliklerini belirleyerek, uygulamada yaşadıkları sıkıntıları ortaya çıkartmayı ve ilgili sorunlara yönelik çözüm önerilerinin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır.

- 1- Sınıf öğretmenlerinin gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarı kullanabilme yeterlikleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 2- Sınıf öğretmenlerinin gelişim dosyası performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarı kullanım sıklıkları nasıldır?
- 3- Sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme ile ilgili karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözüm önerileri nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın türü

Bu araştırmada, ilköğretim birinci kademe öğretmenlerinin ilköğretim programında yer alan gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarını kullanabilme yeterliklerini, bu esnada karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Araştırmada var olan durum ortaya konmaya çalışıldığından bu çalışma betimsel bir araştırmadır.

2.2. Çalışma grubu

Araştırmanın evrenini, 2007–2008 eğitim ve öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ve özel ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırma örnekleminin belirlenmesinde tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubu, İstanbul ve Kütahya İlleri’nde bulunan özel ve devlet okullarında görev yapmakta olan toplam 252 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır.

Ankete cevap veren öğretmenlerin mezun oldukları okul türüne göre dağılımlarında ağırlık “Eğitim Fakültesi” ve görev sürelerine göre dağılımlarındaki ağırlık ise “1–10 yılları” arasında görev yapan sınıf öğretmenlerindedir. Bunun yanında öğretmenlerin üniversite yıllarında ölçme ve değerlendirme dersi alıp almama, görev süresi boyunca ölçme ve değerlendirme ile ilgili hizmet içi eğitim alıp almamalarına ve görev yaptıkları sınıfın mevcuduna göre dağılımları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Sınıfın Mevcuduna Göre Dağılımı

Öğretmenlerin görev yaptıkları sınıfın mevcudu	N	%
50-70	12	4,76
30-50	160	63,50
10-30	80	31,74
Toplam	252	100

Tablo 3’e göre öğretmenlerin görev yaptıkları sınıfın mevcudunun %4,76’sı 50-70, %63,50’si 30-50, %31,74’ü 10-30’dur. Buna göre araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun görev yaptığı sınıfın mevcudu 30 ve 50 arasındadır. 50 ve 70 arasında nüfusa sahip olan sınıf öğretmeni ise çok azdır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim ve Üniversitede Ölçme Değerlendirme Dersi Alıp Almamalarına Göre Dağılımı

Hizmet İçi Eğitim ve Ölçme Değerlendirme Dersi		Ölçme ve Değerlendirme Dersi					
		Evet		Hayır		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Hizmet İçi Eğitim	Evet	35	44,30	81	46,82	116	46,03
	Hayır	44	55,70	92	53,18	136	53,97
	Toplam	79	100	173	100	252	100

Tablo 4’e göre, öğretmenlerin % 44,3’ü hizmet içi eğitim ve üniversitede ölçme ve değerlendirme dersi alırken, % 53,18’i almamıştır. Buna göre, sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu yeni ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile ilgili hizmet içi eğitim ve üniversite yıllarında ölçme ve değerlendirme dersi almamışlardır.

2.3. Veri toplama araçları

Araştırmanın 1. ve 2. alt problemlerine cevap bulabilmek için, araştırmacılar tarafından bir anket geliştirilmiştir. Geliştirilen ankette amaç; sınıf öğretmenlerinin gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarını kullanabilme yeterliklerini ve bu ölçme araç ve yöntemlerini kullanım sıklıklarını tespit etmektir. Anketin hazırlık sürecinde sınıf öğretmenlerinin ilköğretim programında yer alan ölçme değerlendirme yöntemlerine yönelik genel olarak düşünceleri alınmıştır. Öğretmenlerden alınan görüşler ve yapılan araştırmalar ışığında ankette yer alması düşünülen toplam 67 madde hazırlanmıştır. Oluşturulan bu maddeler üzerinden üç uzman kişinin ve ilköğretim okullarında görevli beş sınıf öğretmenin görüşleri alınarak ankette yer alması uygun olan maddeler seçilmiştir. Böylelikle başlangıçta bulunan toplam 67 maddeden, amaca hizmet etmeyen, birbirine benzer olan maddeler çıkarılarak 30 madde seçilmiş ve ankete son şekli verilmiştir.

Hazırlanan anketin ilk kısmında, sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okullar, görev süreleri, sınıf mevcutları, ölçme ve değerlendirme ile ilgili hizmet içi eğitim ve üniversite yıllarında ölçme ve değerlendirme dersi alıp almamalarını belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci kısımda, sınıf öğretmenlerinin gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarını kullanabilme yeterliklerini belirlemeye yönelik olarak, “Katılmıyorum, Fikrim yok, Katılıyorum ” şeklinde likert tipi üçlü derecelendirilmiş maddeler bulunmaktadır. Üçüncü bölümde ise sınıf öğretmenlerinin yeni ölçme değerlendirme araç ve yöntemlerinin kullanım sıklıklarını belirlemeye yönelik bilgiler yer almaktadır.

3. alt probleme cevap bulmak için görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme sorularında amaç; bu ölçme araç ve yöntemlerinin kullanılmasında ortaya çıkan sorunları belirleyebilmek ve buna yönelik çözüm önerilerinde bulunabilmektir. Görüşme sorularının hazırlık aşamasında; öncelikle özel bir ilköğretim Okulu'nda bulunan toplam 18 sınıf öğretmenin bu ölçme araç ve yöntemleri ile ilgili genel olarak düşünceleri alınmıştır. Ardından değerlendirmede kullandıkları ölçme araçları incelenmiş ve öğretmenlere araçların hazırlık ve uygulama aşamalarıyla ilgili sorular yöneltilmiştir. Özel okul öğretmenlerinin görüşlerinin yanı sıra devlet okullarında görev yapmakta olan iki sınıf öğretmenin de bu araç ve yöntemler ile ilgili olarak genel anlamda düşünceleri alınmış ve görüşme soruları oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

1. ve 2. alt problemin analizinde; sınıf öğretmenlerinin gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarı kullanabilme yeterliklerini ve kullanım sıklıklarını belirleyebilmek için anketin 2. ve 3. bölümüne verilen cevaplar dikkate alınarak frekans ve yüzde değerlerine yer verilmiştir.

3. alt problemde ise; sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları ölçme ve değerlendirme ile ilgili sorunların çözüm önerilerinin neler olduğunu belirleyebilmek amacıyla; öğretmenlerle görüşmeler yapılmış ve onlara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu problemin analizi için öğretmenlerden alınan görüşlerin nitel bir çözümlemesi yapılmıştır. Bunun için nitel çözümleme tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde verilerin analizinden elde edilen bulgular, tablolar halinde verilmiş ve buna yönelik olarak da yorumlar yapılmıştır. Bulgular ve yorumların verilmesinde araştırmanın alt problemlerinde belirtilen sıra izlenilmiştir.

3.1. Sınıf öğretmenlerinin gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarı kullanabilme yeterliklerine ilişkin görüşleri

Araştırmanın bu problemine cevap bulabilmek için, anketin 2. bölümünde yer alan sınıf öğretmenlerinin programda uygulamaya konulan değerlendirme yöntemlerine ilişkin görüşleri dikkate alınarak, bu maddelere katılma düzeyleri frekans ve yüzde değerleri alınarak belirlenmiş ve tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Gelişim Dosyası, Performans Değerlendirme ve Dereceli Puanlama Anahtarını Kullanabilme Yeterliklerine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

	KATILMIYORUM		FİKRİM YOK		KATILYORUM	
	f	%	F	%	F	%
1- Öğrencileri değerlendirmede gelişim dosyasını etkili olarak kullanabiliyorum.	102	40,5	47	18,7	103	40,9
2- Gelişim dosyası hazırlarken öğrencilerin ürünlerini seçmede zorlanıyorum.	114	45,2	43	17,1	95	37,8
3- Gelişim dosyası hazırlarken, öğrencilerin ürünlerini seçmede öğrenciler ile birlikte hareket edebiliyorum.	68	27	32	12,7	152	60,3
4- Gelişim dosyalarını muhafaza etmede zorlanıyorum.	89	35,3	23	9,1	140	55,5
5- Gelişim dosyalarını kolay bir şekilde değerlendirebiliyorum.	95	37,7	52	20,6	105	41,6
6- Gelişim dosyalarının değerlendirilmesinde uygun ölçütleri seçebiliyorum.	57	22,7	78	31	117	46,5
7- Gelişim dosyalarının değerlendirilmesi esnasında çok zaman harcıyorum.	35	13,9	12	4,8	205	81,3

8- Gelişim dosyası hazırlarken çok zaman kaybediyorum.	48	19,1	23	9,1	181	71,8
9- İlköğretim 1-5 sınıflarının tüm derslerinde gelişim dosyasını değerlendirme aracı olarak kullanabiliyorum.	101	40	60	23,8	91	36,1
10- Gelişim dosyalarının değerlendirilmesinde bir ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	97	38,4	52	20,6	103	40,9
11- Gelişim dosyası hakkında yeterli bilgiye sahibim.	64	25,4	75	29,8	113	44,8
12- Gelişim dosyasını sınıfta etkili bir şekilde kullanabiliyorum.	85	33,8	65	25,8	102	40,5
13- Gelişim dosyalarını değerlendirmede dereceli puanlama anahtarını etkili bir şekilde kullanabiliyorum.	90	35,7	73	29	89	35,4
14- Gelişim dosyasına yönelik uygun dereceli puanlama anahtarı hazırlayabiliyorum.	89	35,3	73	29	90	35,7
15- Gelişim dosyasına yönelik uygun dereceli puanlama anahtarı hazırlamak için bir ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	78	31	56	22,2	118	46,8
16- Öğrencilerin cinsiyetlerine uygun olarak performans görevleri verebiliyorum.	73	29	43	17,1	136	53,9
17- Performans görevlerini öğrencilerin seviyelerine uygun olarak verebiliyorum.	22	8,8	28	11,1	202	80,2
18- İlköğretim 1-5 sınıflarının tüm derslerinde performans değerlendirmeyi kullanabiliyorum.	42	16,7	34	13,5	176	69,8
19- Öğrencilere, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirici performans görevleri verebiliyorum.	32	12,7	62	24,6	158	62,7
20- Öğrencilerin performanslarını değerlendirmek için onlara uygun ortamlar hazırlayabiliyorum.	59	23,4	59	23,4	134	53,1
21- Verdiğim performans görevleri birçok beceriyi kapsıyor.	33	13,1	53	21	166	65,9
22- Programda belirtilen kazanıma uygun olarak performans görevi seçebiliyorum.	27	10,7	37	14,7	188	74,6
23- Öğrencilerin performans görevlerini değerlendirmede uygun ölçüt seçebiliyorum.	32	12,7	60	23,8	160	63,5
24- Programda bulunan kazanımların değerlendirilmesinde zorlanıyorum.	92	36,5	53	21	107	42,4
25- Performansların değerlendirilmesinde bir ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	102	40,4	53	21	97	38,5
26- Performans değerlendirme hakkında yeterli bilgiye sahibim.	42	16,7	69	27,4	141	55,9
27- Performans değerlendirmeyi sınıf içerisinde etkili bir şekilde kullanabiliyorum.	49	19,5	49	19,4	154	61,1
28- Performans değerlendirmede dereceli puanlama anahtarını etkili bir şekilde kullanabiliyorum.	71	28,2	70	27,8	111	44
29- Dereceli puanlama anahtarı hakkında yeterli bilgiye sahibim.	87	34,5	64	25,4	101	40
30- Dereceli puanlama anahtarı hazırlamak için bir ölçme ve değerlendirme uzmanının yardımına ihtiyaç duyuyorum.	79	31,3	63	25	110	43,6

Tablo 5'e göre, sınıf öğretmenleri genel olarak gelişim dosyasının kullanımında kendilerini ne derece yeterli gördüklerini belirlemeye yönelik olan sorulara % 36,1 ile % 60,3 arasında değişen oranlarda katılmaktadırlar. öncelikle sınıf öğretmenlerinin % 44,8'i gelişim dosyası hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri gelişim dosyasını değerlendirme aracı olarak etkili bir şekilde kullandıklarını belirten maddelere %40,5 ve %40,9 oranlarında katılım göstermişlerdir. Gelişim dosyasının hazırlık aşamasına yönelik olumlu olarak verilen "Gelişim dosyası hazırlarken, öğrencilerin ürünlerini seçmede öğrenciler ile birlikte hareket edebiliyorum" maddesine öğretmenlerin katılma oranı % 60,3 iken gelişim dosyalarının hazırlanmasında ürünlerin seçiminde ve zaman açısından sıkıntı yaşadıklarını belirten olumsuz maddelere ise katılma oranı %37,8 ve % 71,8'dir. Ardından gelişim dosyalarının değerlendirme sürecine yönelik verilen olumlu maddelere sınıf öğretmenlerinin katılma oranı % 35,4 ile %46,5 oranlarında iken olumsuz maddelere katılma oranı %40,9 ile %81,3 arasındadır. Bu olumsuz maddelerden "gelişim dosyalarını değerlendirmede çok fazla zaman harcıyorum" maddesine en fazla katılımı gösteren öğretmenler grubun %81,3'ünü oluşturmaktadır.

Performans değerlendirmenin kullanımında sınıf öğretmenlerinin kendilerini ne derece yeterli gördüklerini belirlemeye yönelik olan sorulara katılım oranı % 38,5 ile % 80,2 arasında değişmektedir. Öncelikle sınıf öğretmenlerinin %55,9'u performans değerlendirme ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünmektedirler. Ardından sınıf öğretmenlerinin performans değerlendirmeyi sınıflarında etkili olarak kullanabildiklerini belirten maddelere katılım oranı %53,1 ile %69,8'dir. Ankette yer alan sınıf öğretmenlerinin uygun performans görevleri verebilmelerine yönelik maddelere öğretmenler %53,9 ile %80,2 arasında değişen oranlarda katılım göstermişlerdir. Bu olumlu maddelerden “performans görevlerini öğrencilerin seviyelerine uygun olarak verebiliyorum” maddesine en fazla katılım gösteren öğretmenler grubun %80,2'sini oluşturmaktadırlar. Ardından performansın değerlendirilmesine yönelik verilen olumlu maddelere öğretmenlerin katılım oranı %44 ile %63,5 iken olumsuz maddelerden performansların değerlendirilmesinde bir ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum ifadesine katılım oranı %38,5'tir.

Son olarak sınıf öğretmenlerin %40'ı dereceli puanlama anahtarı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünürlerken %43,6'sı da dereceli puanlama anahtarı hazırlamak için ölçme ve değerlendirme uzmanının yardımına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

3.2. Sınıf öğretmenlerinin gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarı kullanım sıklıkları

Sınıf öğretmenlerinin değerlendirme araç ve yöntemlerini hangi sıklıkta kullandıklarını belirlemeye yönelik olarak anketin 3. bölümüne vermiş oldukları yanıtların frekans ve yüzde değerleri tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin Gelişim Dosyası, Performans Değerlendirme ve Dereceli Puanlama Anahtarını Kullanma Sıklıklarına Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

	Hiçbir zaman		Nadiren		Çoğu zaman		Toplam
	f	%	f	%	F	%	
Gelişim dosyası	28	11,11	139	55,2	85	33,73	100
Performans değerlendirme	3	1,19	51	20,24	198	78,57	100
Dereceli puanlama anahtarı	78	30,95	118	46,83	56	22,22	100

Sınıf öğretmenlerinin değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanım sıklıklarına baktığımızda, öğretmenlerin % 78,57'si performans değerlendirmeyi çoğu zaman kullanırken, 1,19'u performans değerlendirmeyi hiçbir zaman kullanmadıklarını belirtmişlerdir. %33,73'ü çoğu zaman kullanırken, %11,11'i hiçbir zaman kullanmadıklarını belirtmişlerdir. %22,22'si dereceli puanlama anahtarını çoğu zaman kullandıklarını belirtirken, % 30,95'i dereceli puanlama anahtarını hiçbir zaman kullanmamaktadır. Buna göre sıklıkla kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemi performans değerlendirme olurken (%78,57), dereceli puanlama anahtarını en az sıklıkta kullanmaktadırlar (%22,22). Performans değerlendirmenin ardından öğretmenlerin % 33,73'ü gelişim dosyalarını sıklıkla kullandıklarını belirtirken, %22,22 ile dereceli puanlama anahtarını en az tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

3.3. Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları ölçme ve değerlendirme ile ilgili sorunlar ve bu sorunların çözüm önerileri

Sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme ile ilgili yaşadıkları sorunları açığa çıkarabilmek ve buna yönelik olarak çözüm önerilerini alabilmek için, özel ve devlet okullarında görev yapan 15 sınıf öğretmeniyle görüşmeler yapılmış ve görüşme sonuçları içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizi tekniğinde öncelikle öğretmenlerin sorulara vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden kelime ve cümleler her soru için tablolastırılmıştır.

Ardından bu cevaplar üzerinden yapılan kodlama sonucuna göre beş bölüm belirlenmiştir. Bu bölümler;

- 1- Sınıf öğretmenlerinin değerlendirme araç ve yöntemlerinin kullanımlarında yaşadıkları sıkıntılar,
- 2- Sınıf öğretmenlerinin değerlendirme araç ve yöntemlerinin kullanımında yaşadıkları sıkıntılara yönelik çözüm önerileri,
- 3- Sınıf öğretmenlerinin değerlendirme sırasında göz önünde bulundukları,
- 4- Sınıf öğretmenlerinin değerlendirme araç ve yöntemleri ile ilgili sahip oldukları bilgiler,
- 5- Sınıf öğretmenlerinin takip ettikleri yayın ve çalışmalar şeklindedir.

Beş bölüme ait kategoriler öğretmenlerin her bir soru için vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin kodlanmasıyla oluşturulmuştur. Kodlanan bu cümlelerden en çok frekans gösteren cümleler kategori olarak belirlenmiştir. Belirlenmiş olan her beş kategorinin frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre; sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu bu değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanımlarında sınıf mevcutlarının kalabalık olmasının, bilgi ve ölçme değerlendirme uzmanı eksikliğinin olduğunu yaşadıkları sıkıntılar olarak belirtmişlerdir. Görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin büyük bölümü, bulgular bölümünde tablo 4'te de belirtildiği gibi, %53,18'i mezun oldukları üniversite eğitimlerinde ölçme ve değerlendirme dersi ve öğretmenlik mesleğinde de hizmet içi eğitim almamışlardır. Ardından önemli bir husus da öğretmenlerin görev yaptıkları sınıf mevcutlarının kalabalık olmasıdır. Çalışma grubumuzu oluşturan sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları sınıf mevcutlarına göre dağılımlarına tablo 3'te yer verilmiştir. Tablo 3'te de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin %63,50'sinin görev yaptığı sınıfın mevcudu 30-50 arasındadır. Bu konuda öğretmenler zaman sıkıntısında hem fikirdirler. Sınıfın kalabalık olmasından dolayı her bir öğrencinin değerlendirilebilmesi için verilen sürenin yeterli olmadığını, her öğrenciği tek tek kontrol edemediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin eğitim sistemine yönelik olarak belirtmiş oldukları problemlerin yanında öğrenci velilerinden yana da bir takım sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin üzerinde durdukları nokta öğrencilere verilmiş olan performans görevlerinin ve proje ödevlerinin veliler tarafından yapılmasıdır.

Sınıf öğretmenleri yaşamış oldukları sıkıntılara yönelik olarak sınıf mevcutlarının azaltılması, her okulda bir ölçme ve değerlendirme uzmanının olması, bu araç ve yöntemleri tanıtıcı ve kullanımları ile ilgili çeşitli seminerler düzenlenmesi gerektiği konularında önerilerde bulunmuşlardır. Bu noktada öğretmenlerin üzerinde durdukları diğer bir husus ise yapılan hizmet içi eğitimlerin gerçekten uzman olan kişiler tarafından, kendi görev yaptıkları il veya ilçede verilmesi gerektiğidir.

Ardından belirlenmiş olan diğer kategorilere göre, sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu değerlendirme sırasında öğrenci seviyesini göz önünde bulundurmakta, değerlendirmede bu yöntemlerin tek başına yeterli olmadığını düşünmekte ve alanlarıyla ilgili olarak herhangi bir yayın ve çalışma takip etmediklerini dile getirmektedirler.

Gelbal ve Kelecioğlu [17]'nin öğretmenlerin kullanmış oldukları ölçme ve değerlendirme yöntemlerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmenler çoğunlukla geleneksel değerlendirme yöntemlerini kullanmakta ve öğrencilerin başarılarının belirlenmesinde kendilerini yeterli görmektedirler. Buna karşılık öğretmenler sınıfların kalabalık olması ve zaman yetersizliğinden dolayı ölçme araçlarının kullanımında sıkıntı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Sonuç olarak öğretmenlerin ölçme tekniklerinin kullanımında eğitime ihtiyaçlarının olduğu sonucuna varılmıştır.

Kutlu, Büyüköztürk ve Doğan [18]'in ilköğretim öğretmenlerinin performans görevlerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörleri inceleyebilmeyi amaçlayan çalışmalarında öğretmenlerin yeni ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile ilgili olarak planlı bir şekilde bilgilendirme yoluna gidilmesi ve öğretmen yetiştiren programların daha donanımlı öğretmen yetiştirmesi için önlemler alınması gerektiği yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Yıldız ve Uyanık [19], matematik eğitiminde öğrenme kalitesini artırmak ve ölçme ve değerlendirme sürecinin can alıcı bir özelliğe sahip olduğunu vurgulamak amacıyla yapmış oldukları çalışmalarında okullarımızda uygulanan ölçme ve değerlendirmeye yönelik çalışmaların önemli ölçüde yetersiz olduğundan yola çıkarak günümüz değerlendirme sisteminin hem eksik yönlerini göstermeye hem de bu noktada yeni bir yaklaşımı "Alternatif Model" olarak tanımlayarak bu yaklaşımda önerilen ve gündeme getirilen fikirlerin, eğitim sisteminin yeniden şekillendirilmesinde bir kilometre taşı olacağı düşüncesini savunmuşlardır.

4. Sonuç ve Öneriler

Sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmeler ve anket sonuçları gösteriyor ki öğretmenlerimizin büyük bir çoğunluğu konuyla ilgili yeteri kadar bilgi sahibi değillerdir. Uygulamaya konulan ilköğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutunda yer alan özellikle gelişim dosyası, performans değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarının sınıf öğretmenleri tarafından daha etkili bir şekilde kullanılabilmesi için; en başta öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilmesi gerekir. Ülke çapında bazı illerde bulunan belli okullarda bu konu ile ilgili hizmet içi eğitimler düzenlenmiş ve öğretmenler bilgilendirilmiştir; ancak öğretmenlerden alınan görüşler ve sonuçlar ışığında görülüyor ki verilen bu eğitimler yetersizdir. Milli Eğitim Bakanlığı hizmet içi eğitim seminerleri planlayarak sınıf öğretmenlerini hem ilköğretim programı hem de değerlendirme yöntemlerinin kullanımları hakkında bilgilendirmesi

gerekir. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı üniversitelerin eğitim fakülteleri ile iş birliği içinde olarak bu eğitimleri planlama yoluna gitmesi önerilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin üzerinde durmuş oldukları bir konu sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından dolayı yaşadıkları sıkıntılardır. Bunun için, Milli Eğitim Bakanlığı'nın sınıf mevcutlarında azaltılma yapması yönünde planlamalarda bulunması kaçınılmazdır.

Öğretmenler, öğrencilere vermiş oldukları ödevlerin veliler tarafından yapılmasından dolayı sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Velilerin öğrenciye verilmiş olan ödevi yapmaları tabii ki çocuğun gelişimi açısından son derece olumsuz bir süreçtir. Bu noktada yapılabilecek olan öncelikle sınıf öğretmenlerinin bu tarzda tutum sergileyen velileri belirleyerek gerekli uyarıları bireysel olarak bu velilere yapmalarıdır. Uyarıların sonuçsuz kalması halinde okul rehber öğretmeni ile işbirliği içerisinde olarak bu velilerle görüşülmesi uygun olabilir.

Son olarak sınıf öğretmenleri görev yaptıkları okulda değerlendirmede yaşadıkları sıkıntılara yardımcı olabilecek ölçme ve değerlendirme uzmanlarının olması yönünde görüş bildirmişlerdir. Her il ve ilçede ölçme değerlendirme merkezlerinin kurulması bu konuda yapılabilecek iyileştirici bir çalışma olabilir. Böylelikle öğretmenler değerlendirme yöntemlerinin kullanımında yaşadıkları sıkıntıların nedenlerini öğrenebilmek ve sorunu ortadan kaldırmak için bu merkezlerde bulunan uzman kişilere danışabileceklerdir.

Kaynaklar

- [1] [1] A. Tazebay, "İlk Okuma ve Yazma Öğretimi", MEB Yayınları, İstanbul (1993).
- [2] C. Kavcar, F. Oğuzkan, S. Sever, "Türkçe Öğretimi", Engin Yayınevi, Ankara (1998).
- [3] E. Özdemir, "Eleştirel Okuma", Bilgi Yayınevi, Ankara (2002).
- [4] E. Coşkun, "Lise II. Sınıf Öğrencilerinin Sessiz Okuma Hızları ve Okuduğunu Anlama Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara (2002).
- [5] M. R. Şirin, "Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi", Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Okulu Yayını, <http://www.cocukvakfi.org.tr> (18.10.2006 tarihinde erişilmiştir)
- [6] M. Gönen, E. Çelebi E., S. Işıtan, "İlköğretim 5., 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıklarının İncelenmesi", Milli Eğitim Dergisi, 164, (2004).
- [7] R. Bamberger, "Okuma Alışkanlığını Geliştirme", (Çev. Bengü Çapar), Book Industry Group, Ankara (1990).
- [8] H. Tekin, "Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi", Mars Matbaası, Ankara (1980).
- [9] M. N. Gömleksiz, "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı", 15-17 Mayıs 2003, I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi MEB, İzmir (2004).
- [10] F. Güneş, "Çocuklarda Okuma İlgisi ve Kitap Seçimi", Çoluk Çocuk Dergisi, 36: 12-13, (2004).
- [11] A. S. Saracoğlu, N. Yenice, N. Karasakaloğlu, "Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Becerileri ile Okuma İlgisi ve Alışkanlıkları Arasındaki İlişki", 04-05 Mayıs 2006 III. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, Çanakkale (2006).
- [12] A. S. Saracoğlu, "Üniversite Öğrencilerinin Okuma İlgileri ve Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler", Eğitim Araştırmaları Dergisi, s. 12, (2003).
- [13] F. Ö. Yaşar, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları ve Okumaya Karşı Eğilimleri", Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, 4: 161-189, (2006).
- [14] M. Ayyıldız, Ü. Bozkurt, S. Canlı, "Okuma Kültürü Üzerine Bir Araştırma", Millî Eğitim Dergisi, 169: 227-296, (2006).
- [15] A. Esgin, Ö. Karadağ, "Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı", Popüler Bilim Dergisi, (2000).
- [16] N. Zengin, "Gençlerin Okuma Alışkanlıklarını Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma Hakkında", Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı, 13: 131-151, (2003).